

De vier imams, antropomorfisme en de ratio

Er zijn bepaalde Koranverzen en profetische overleveringen die worden gebruikt om lichamelikheden te bewijzen voor Allah ﷻ. Daarnaast probeert men ook de leidende geleerden van de vier wetscholen te betrekken bij deze dwaling door hun uitspraken te verdraaien. Dit hoofdstuk heeft als doel aan te tonen dat de vier imams: Abu Hanifa, Malik ibn Anas, Muhammad ibn Idris al-Shafi'i en Ahmad ibn Hambal, zich distantieerden van antropomorfisme en juist vurige tegenstanders waren van dit gedachtegoed door de aanhangers van deze dwaling te verketteren of, sterker nog, door ze te verklaren tot apostaten. De spil van deze problematiek is dat de aanhangers van antropomorfisme bepaalde citaten van de vier imams verdraaien door termen letterlijk te vertalen naar het Nederlands. Dit is een probleem an sich, want de dubbelzinnige eigenschappen van Allah ﷻ vertalen naar het Nederlands zorgt ervoor dat de betekenis van dat woord beperkt wordt tot één definitie, omdat het Nederlandse woord niet dekkend is en meestal alleen één overeenkomstige betekenis heeft met het vertaalde woord, namelijk de letterlijke betekenis die niet opgaat voor Allah ﷻ. Op deze sluwe manier proberen ze de moslimjongeren te vergifigen met hun dwaalbegrippen. Terwijl ze de dubbelzinnige eigenschappen van Allah ﷻ letterlijk vertalen naar het Nederlands om hun dwaling te staven, spreken ze niet over het feit dat het verboden is om de dubbelzinnige eigenschappen te vertalen naar een andere taal zonder erbij te vermelden dat het niet gaat om de letterlijke betekenis. Abu Hanifa heeft dit duidelijk aangegeven in zijn theologische werkstukken en dit is bekrachtigd en uiteengezet door de prominente *hanafi* geleerde Kamal al-Din Ahmad al-Bayadi die de werkstukken van Abu Hanifa heeft becommentarieerd.¹

De problematiek met betrekking tot het vertalen van bepaalde eigenschappen kan geïllustreerd worden met het voorbeeld van het Arabische woord *yad* dat meerdere malen

¹ Kamal al-Din Ahmad al-Bayadi, *ishārāt al-marām min 'ibārāt al-imām*, 190-192.

voorkomt in de Koran en hadith en toegeschreven wordt aan Allah ﷻ. Dit Arabische woord heeft meerdere betekenissen, want het heeft een letterlijke betekenis, maar het kan ook dienen als een metafoor. Er is consensus bereikt onder de islamitische geleerden dat de letterlijke betekenis van dit woord niet opgaat voor Allah. De prominente *shāfi'i* geleerde en de grote expert op het gebied van hadith Shihab al-Din Abu al-Fadl Ahmad ibn Nur al-Din 'Ali ibn Muhammad ibn Hajar al-'Asqalani schrijft in zijn gezaghebbende commentaar op de hadith-compilatie van de grote geleerde Muhammad ibn Isma'il al-Bukhari het volgende over het Arabische woord *yad*:

“Het woord *yad* wordt in de taal gebruikt voor vele betekenissen. Vijfentwintig betekenissen zijn bijeengekomen voor ons waaronder letterlijke betekenis en figuurlijke betekenis:

1. Lichaamsdeel (hand).²
2. Macht, zoals (in het Koranvers) ‘(Profeet) Dawud met (drie of meer) handen (machten).’
3. Heerschappij, (zoals in het Koranvers) ‘Dat waarlijk alle overvloed in de hand (heerschappij) van Allah is.’
4. Verbond, (zoals in het Koranvers) ‘De hand (dus het verbond) van Allah is op hun handen.’ Een ander (voorbeeld) is (de Arabische uitdrukking) ‘Deze hand van mij is voor jou met loyaliteit.’
5. Overgave en volgbaarheid, zoals de dichter zei: ‘Hij gehoorzaamde uit hand (dus onderworpen) met zijn uitspraak en hij werd onderdanig.’
6. Gunst, (zoals) hij zei: ‘En veel hand (gunst) is er bij mij van de duistere nacht.’
7. Heerschappij (of eigendom), (zoals in het Koranvers) ‘Zeg: Waarlijk alle overvloed is in de hand (heerschappij) van Allah.’³
8. Onderdanigheid, (zoals in het Koranvers) ‘Totdat zij het beschermgeld betalen uit hand (dus onderdanig).’

² **Let op:** hierna wordt het woord *yad* steeds met hand vertaald, terwijl het niet gaat om de letterlijke betekenis, dus lichaamsdeel.

³ **Let op:** het is mogelijk dat Ibn Hajar of de kopiisten van het manuscript dit voorbeeld per abuis nogmaals hebben opgeschreven, terwijl dat al was gedaan in punt drie, maar het kan ook zijn dat het gaat om een fijne nuance van het woord.

9. (...⁴ zoals in het Koranvers) 'In wiens hand (bevoegdheid) de huwelijksband ligt.'
10. Gezag.
11. Gehoorzaamheid.⁵
12. Groepering.
13. Pad, (zoals) er wordt gezegd: 'Ik ving hen op bij de hand (het pad) van de kust.'
14. Verspreiding, (zoals in de Arabische uitdrukking): 'Verspreid zoals de handen (de verspreiding) van (het volk) Saba'.'
15. Bescherming.
16. De hand van de boog, (dus) het bovenste gedeelte ervan.
17. De hand van het zwaard, (dus) het handvat ervan.
18. De hand van de molensteen, (dus) de handgreep (op de bovenste ronde steen waarmee men kan draaien).
19. De vleugel van de vogel.
20. Tijdsduur, (zoals) er wordt gezegd: 'Ik zal hem niet ontmoeten in de hand van (dus gedurende) alle tijden.
21. Aanloop, (zoals) er wordt gezegd: 'Ik ontmoette hem als eerste van mijn hand,' (dus aanvankelijk) en 'Hij gaf hem uit de buitenkant van zijn hand,' (dus als eerste zonder tegenprijs).
22. De hand van het kleed, (dus) wat teveel is.
23. De hand van iets, (dus) de voorkant.
24. Het vermogen.
25. Contant, zoals 'Ik verkocht het uit hand met hand,' (dus met contante betaling)."⁶

[Einde citaat uit *fath al-bārī*]

⁴ Het woord is hier weggefallen.

⁵ **Let op:** het is mogelijk dat Ibn Hajar of de kopiisten van het manuscript deze definitie per abuis nogmaals hebben opgeschreven, terwijl dat al was gedaan in punt vijf, maar het kan ook zijn dat het gaat om een fijne nuance van het woord.

⁶ Abu al-Fadl Ahmad ibn Hajar al-'Asqalani, *fath al-bārī sharḥ ṣaḥīḥ al-bukhārī*, vol. 13 p. 332.

Het woord *yad* vertalen naar het Nederlands met het woord *hand* zonder de overige betekenissen van *yad* in acht te nemen en dan beweren dat het gaat om een lichaamsdeel, is een misdaad en verraad jegens het islamitische erfgoed dat ons is toevertrouwd door onze moslimvoorouders. Degenen die onvoldoende kennis hebben over de Arabische taal en spraakkunst zijn gedoemd te falen in het correct begrijpen van de religieuze teksten. Juiste omgang met de islamitische bronnen vereist expertise en is niet ontvankelijk voor stupiditeiten, omdat zaken met betrekking tot geloofsleer simpelweg bloedserieus zijn.

Opinie van de vier imams

Wat betreft de opinie van de vier imams met betrekking tot de eigenschappen van Allah, de almachtige, hierover volgt hieronder een aantal citaten:

- Abu Hanifa werd gevraagd over de eigenschap *al-istiwā*. Dit woord betekent onder meer *stijgen*, *vestigen*, *veroveren*. De geleerden hebben de eerste twee betekenissen uitgesloten voor Allah, omdat ze rationeel onmogelijk zijn voor de schepper, maar ook tegenstrijdig zijn met andere Koranverzen en profetische overleveringen. Het antwoord van Abu Hanifa op de vraag over *al-istiwā* was: “Wie zegt ‘ik weet niet of Allah in de hemel is of op de aarde,’ heeft ongeloof begaan.”⁷ Deze bewering is door Abu Hanifa tot blasfemie verklaard, omdat het plaats en ruimte impliceert voor Allah, terwijl Allah vrij en verheven is van plaats en ruimte. Alle geleerden hebben deze uitspraak van Abu Hanifa op deze manier uitgelegd. Dit citaat is door meerdere geleerden overgeleverd en bekrachtigd door geleerden onder wie de grote expert in theologie Abu Mansur al-Maturidi (gest. 333 AH) in zijn commentaar op het theologisch werkstuk van Abu Hanifa. Tegenwoordig zijn er bepaalde kringen die deze uitspraken van Abu Hanifa verdraaien door met woorden te spelen en te bedriegen aan de hand van vertaalwerken.
- Abu Hanifa zegt over *al-istiwā* ook het volgende: “Wij bevestigen voor Allah zijn eigenschap *al-istiwā* over de *‘arsh*, (omdat het in de Koran staat), maar dit is zonder dat Hij behoefte heeft aan de *‘arsh*, zonder dat Hij daarop is gevestigd. Hij

⁷ Abu Hanifa, *al-fiqh al-akbar*, p. 49.

is de beschermer van de ‘*arsh* en van alles buiten de ‘*arsh*. Als Hij behoeftig zou zijn, dan zou Hij, zoals een schepsel, niet in staat zijn om het universum te scheppen en te beheren. Als Hij behoeftig zou zijn aan (eigenschappen zoals) zitten en vestigen, waar was Allah, de verhevene, dan, voordat Hij de ‘*arsh* had geschapen? Verheven is Allah van zoiets!’⁸ In dit citaat geeft Abu Hanifa expliciet aan dat het dubbelzinnige woord *al-istiwā* niet letterlijk opgevat mag worden als het wordt gebruikt voor Allah ﷻ.

- De grote *shāfi‘i faqīh* en *muḥaddith* Abu Bakr Ahmad ibn Husayn ibn ‘Ali ibn Musa al-Khosrojerdi al-Bayhaqi (gest. 458 AH) heeft een boek gecompileerd specifiek over alle overleveringen met betrekking tot de namen en eigenschappen van Allah ﷻ. Hierin heeft hij meerdere malen benadrukt dat Allah ﷻ vrij en verheven is van lichamelijkeheden, beperkingen, richtingen.⁹ In hetzelfde boek citeert al-Bayhaqi ook van de supergeleerde en de leidende autoriteit van de *māliki* wetschool Malik ibn Anas. Volgens deze overleveringen, tevens bekrachtigd door Ibn Hajar in zijn *fath al-bārī*, kwam een man naar Malik ibn Anas en vroeg hem over de hoedanigheid van *al-istiwā*. Hierop zei Malik ibn Anas: “Het is zoals Hij zichzelf heeft beschreven. Er mag niet gezegd worden ‘hoe’, (want) ‘hoe’ is uitgesloten voor Allah. Jij bent een slechte man en een innovator. Haal hem weg hier!” Hierop werd de man eruit gehaald.¹⁰ Door deze eigenschappen met de letterlijke betekenis te vertalen, geef je ook een hoedanigheid aan de eigenschap. Wat zou Malik ibn Anas doen met mensen die de dubbelzinnige eigenschappen van Allah ﷻ met de letterlijke betekenis vertalen?
- Volgens een andere overlevering, overgeleverd door al-Bayhaqi, gaf Malik ibn Anas het volgende antwoord: “(Het Arabische woord) *al-istiwā* is niet onbekend (dus het is bekend dat het voorkomt in de Koran of de linguïstische betekenis ervan is bekend). De hoedanigheid (dus de letterlijke betekenis) ervan is niet

⁸ Molla ‘Aliyy al-Qari, *Sharḥ al-fiqh al-akbar*, 126-127; Kamal al-Din Ahmad al-Bayadi, *Ishārāt al-marām min ‘ibārāt al-imām*, 195; Akmal al-Din al-Baberti, *sharḥ al-waṣiyya al-imām Abī Hanīfa*, 97.

⁹ Abu Bakr Ahmad ibn Husayn al-Bayhaqi, *al-‘asmā’ wa al-ṣifāt*, 384-385.

¹⁰ Abu Bakr Ahmad ibn Husayn al-Bayhaqi, *al-‘asmā’ wa al-ṣifāt*, 379; Abu al-Fadl Ahmad ibn Hajar al-‘Asqalani, *fath al-bārī sharḥ ṣaḥīḥ al-bukhārī*, vol. 13 p. 407.

rationeel (met betrekking tot Allah). Het geloven erin (dus dat Allah de eigenschap *al-istiwā'* heeft) is verplicht. Het vragen ernaar (dus naar de hoedanigheid) is innovatie.”¹¹

- Hibetullah al-Lalika'i (gest. 418 AH) overlevert dezelfde uitspraak ook van de moeder der gelovigen Umm al-Salama en Rabi'a ibn 'Abdirrahman, de leraar van Malik ibn Anas.¹² Een soortgelijke uitspraak doet de bekende hadithexpert Abu 'Isa Muhammad al-Tirmidhi ook in zijn welbekende hadith-compilatie *al-sunan* waaraan gerefereerd wordt door alle islamitische geleerden, zelfs door de aanhangers van antropomorfisme.¹³
- Een andere uitspraak is weer door al-Bayhaqi overgeleverd in zijn theologisch werkstuk. Volgens deze overlevering werden grote geleerden van de vrome voorgangers, zoals al-Awza'i, Malik, Sufyan al-Thawri en Layth ibn Sa'd, gevraagd over dubbelzinnige eigenschappen en zij antwoordden: “Laat het passeren, zoals ze zijn gekomen, zonder hoedanigheid (eraan te geven).”¹⁴
- Al-Bayhaqi overlevert meerdere authentieke berichten van de vier imams en andere grote geleerden van de vrome voorgangers dat ze hoedanigheid met betrekking tot Allah ontkenden.¹⁵ Dezelfde uitspraken worden bekrachtigd door Ibn Hajar in zijn *fath al-bārī*.¹⁶
- Het is overgeleverd van de supergeleerde en de leidende autoriteit van de *shāfi'i* wetschool Muhammad ibn Idris al-Shafi'i dat hij heeft gezegd: “Ik geloof (in de dubbelzinnige eigenschappen) zonder te vergelijken en ik bevestig zonder gelijkenis te geven. Ik heb mezelf verfoeid in het doorgronden (van die eigenschappen) en heb mezelf volledig weerhouden van speculaties (over die eigenschappen).”¹⁷ Dezelfde uitspraak is ook overgeleverd door de grote *shāfi'i*

¹¹ Abu Bakr Ahmad ibn Husayn al-Bayhaqi, *al-'asmā' wa al-ṣifāt*, 379.

¹² Hibetullah ibn Hasen ibn Mansur al-Lalika'i, *sharḥ al-sunna*, vol. 3 p. 441-442.

¹³ Abu 'Isa Muhammad al-Tirmidhi, *al-sunan*, bāb mā jā'a fi khulūd 'ahl al-janna wa 'ahl al-nār, vol. 4 p. 692

¹⁴ Abu Bakr Ahmad ibn Husayn al-Bayhaqi, *al-i'tiqād*, 44.

¹⁵ Abu Bakr Ahmad ibn Husayn al-Bayhaqi, *al-'asmā' wa al-ṣifāt*, 380, 394, 395, 418 en 421.

¹⁶ Abu al-Fadl Ahmad ibn Hajar al-'Asqalani, *fath al-bārī sharḥ ṣaḥīḥ al-bukhārī*, vol. 3 p. 30.

¹⁷ 'Izz ibn 'Abd al-Salam, *ḥall al-rumūz wa mafātīḥ al-kunūz*, 121.

geleerde Shams al-Din al-Ramli, die bekend staat als de kleine al-Shafi'i, in zijn boek *al-fatāwā*.

- De *shāfi'i* geleerde Jalaladdin al-Suyuti geeft in zijn bekende boek *al-'ashbāh wa al-naẓā'ir* aan dat al-Shafi'i de aanhangers van antropomorfisme tot ongelovigen verklaarde.¹⁸ Hetzelfde oordeel is ook overgeleverd van de andere drie imams.¹⁹
- Het is ook overgeleverd van al-Shafi'i dat hij heeft gezegd: "Allah was er, terwijl er geen plaats bestond. Hij schiep de plaats, terwijl Hij in eeuwigheid was zoals Hij was voordat Hij de plaats schiep. Verandering gaat niet op voor Allah en Zijn eigenschappen."²⁰
- De supergeleerde Ahmad ibn Hambal werd gevraagd over het woord *al-istiḥwā'* en hij antwoordde: "Allah deed *al-istiḥwā'* zoals Hij dat heeft bericht en niet zoals het opkomt in de gedachten van de mensen."²¹
- Helaas misbruiken de hedendaagse aanhangers van het antropomorfisme de naam van Ahmad ibn Hambal om hun dwaling te verspreiden in de islamitische wereld. De islamitische geleerden, zoals 'Abdurrahman ibn al-Jawzi en Badr al-Din ibn Jama'a, hebben tot op de dag van vandaag onomstotelijk bewezen dat Ahmad ibn Hambal verre is van antropomorfisme. De grote *hambali* geleerde en autoriteit in de *hambali* wetschool Abu al-Fadl 'Abd al-Wahid al-Tamimi (gest. 425 AH) heeft een boek gecompileerd specifiek over de geloofsleer van Ahmad ibn Hambal waarin hij duidelijk heeft aangetoond dat Ahmad ibn Hambal, zoals alle andere islamgeleerden, Allah vrij en verheven acht van lichamelikheden, vormen, beperkingen, richtingen. In hetzelfde boek schrijft Abu al-Fadl dat Ahmad ibn Hambal heeft gezegd: "Het is niet toegestaan om te zeggen dat Allah *al-istiḥwā'* heeft gedaan door aanraking of bijeenkomen. Verheven is Allah van zoiets. Allah, de verhevene, is nooit een verandering of wijziging ondergaan en Hij kan niet

¹⁸ Jalaladdin al-Suyuti, *al-'ashbāh wa al-naẓā'ir*, vol. 2 p. 245.

¹⁹ Muhammad Zahid al-Kawthari, *maqālāt al-kawthari*, 268-300.

²⁰ Muhammad ibn Muhammad Murteda al-Zabidi, *ithāf al-sāda al-muttaqīn*, vol. 2 p. 24.

²¹ 'Izz ibn 'Abd al-Salam, *ḥall al-rumūz wa mafātīḥ al-kunūz*, 121.

onderhevig worden aan beperkingen, zowel niet vóór de schepping van de 'arsh als ná de schepping ervan.²²

Rationele bewijzen tegen het antropomorfisme

De grote *mutakallim* Fakhruddin al-Razi heeft een boek geschreven genaamd *'asās al-taqdīs* waarin hij onder andere rationele bewijzen geeft voor het bestaan van de schepper, die op niets en niemand lijkt, zonder aanwezig te zijn in een plaats en zonder vormen en lichamelikheden te hebben. Hieronder volgt in hoofdlijnen een aantal rationele bewijzen die Fakhruddin al-Razi in zijn boek heeft uiteengezet om te bewijzen dat Allah ﷻ niet in een plaats is en geen vorm of lichaam is.²³

- Als Allah ﷻ een plaats zou hebben, dan zou Hij in Zijn overige eigenschappen ook op de schepping moeten lijken die noodzakelijkerwijs een plaats innemen. Als je Allah ﷻ in één opzicht gelijkstelt aan de schepping, dan impliceert dit de mogelijkheid van een gelijkenis met de schepping in andere opzichten. Dit resulteert in absurditeiten.
- Als Allah ﷻ een plaats zou hebben, dan zou Hij eindig zijn, aangezien plaats een volume heeft. Elk volume is vatbaar voor vermeerdering en vermindering. Als iets vatbaar is voor vermeerdering en vermindering, dan is het eindig. Als Allah ﷻ eindig zou zijn, dan zou Hij ﷻ contingent, dus geschapen zijn. Dit is rationeel onmogelijk.
- Als Allah ﷻ een plaats zou hebben, dan zou Hij ﷻ afhankelijk zijn van iets. Dit is absurd.
- Als Allah ﷻ een plaats zou hebben, dan zou Hij ﷻ een kant hebben wat impliceert dat Hij ﷻ verdeeld of samengesteld is.
- Als Allah ﷻ een lichaam zou zijn, dan zou Hij ﷻ onderhevig zijn aan beweging wat impliceert dat Hij ﷻ een zwak schepsel is.
- Als Allah ﷻ een plaats zou hebben, dan zou plaats ook eeuwig moeten zijn, aangezien Allah ﷻ eeuwig is.

²² Abu al-Fadl 'Abd al-Wahid al-Tamimi, *i'tiqād al-imām 'Aḥmad*, 38-39. De citaten tot hier zijn grotendeels gebaseerd op het artikel *bayān anna al-a'imma al-arba'a 'ala al-tanzīh fī mas'ala al-istiwā'* van doctor Jamil Halim.

²³ Fakhruddin al-Razi, *'asās al-taqdīs*, vanaf pagina 48.

- Als Allah ﷻ een vorm zou hebben, dan zou er ook iemand moeten zijn die deze vorm heeft bepaald wat weer resulteert in grote absurditeiten.

Conclusie

Allah ﷻ is vrij en verheven van plaatsen, richtingen, lichamelijkheden, vormen en alle andere eigenschappen van de schepselen. De Koran, profetische overleveringen en het gezond verstand bewijzen dit feit. De geloofsleer van de vrome voorgangers onder wie Abu Hanifa, Malik, al-Shafi'i en Ahmad is conform dit feit. Alle werkstukken en boeken die zijn geschreven door de soennitische geleerden bekrachtigen dit. Het is een grote dwaling om af te wijken van de mainstream geloofsleer van de hele islamitische natie sinds de tijd van de geliefde profeet Mohammed ﷺ. Daarom dient elke moslim zijn of haar geloofsleer af te stellen conform de geloofsleer die is verkondigd door de geleerden van de islam om te kunnen behoren tot de ware volgelingen van de geliefde profeet Mohammed ﷺ. En vrij is Allah ﷻ van wat de onwetenden valselijk toeschrijven aan Hem!

